

թովհաննէս և տէր Ստեփանոս» . կամ «նուաստ եղիսկոպոս Սինեաց Օքպելի թովհաննէս» . և իւր 1322ի արձանագրին մէջ՝ «Այսնեաց արհիեպիսկոպոս» կը կոչուի : Սակայն ուրիշներ՝ Սինեաց պատմընին վերաստեղծած շրեզագոյն տիտղոսով կը շողոմին զայն, զոր օրինակ՝ արձանագրի մը կ'ըսէ . «առն իմաստից և հանձարոյ Արքել թովհաննէս հոչակաւոր մետրապոլիտ Սինեաց» . և 1321ի յիշատակագիր մը՝ «աստուածապատիւ և առաքելաշնորհ արհիեպիսկոպոսի մեր մէջ Թովհաննիսի³» :

Պատմչին ախտորժակն ունի ասոր յաջորդը Սարգիս, որ սեպական յիշատակարանի մը մէջ 1337ին՝ իւր մասին այսպէս կ'ըսէ . «արժանապատիւ և բազմերջանիկ արհիական բաւչապետս և մետրապոլիտս մնեց Հայոց, մանաւանդ տաճա Սինեաց, և պրօտօքոնտէս սուրբ Հայրապետանցիս Տաթևոյ և աշխարհիս Սիսակայ» . կամ «մնեց մետրապոլիտս տէր Սարգիս» . Օրբելիաննէն ուսած ձնել, զորս կը կրինէ ուրիշ յիշատակագիր մ'ալ, նոյն տարւոյն անոր համար զրած կցուրդին մէջ . «մնեց և ամեներջանիկ մետրապոլիտս և արհիական զլուխն այստ նահանջիս տէր Սարգիս» . մինչ Երկրորդ մը 1333ին կ'ըսէ լոկ՝ «յարհիեպիսկոպոսուրեան մերոյ տէր Սարգսի⁶» : Սակայն թիչ յետոյ կը սկսին բարբարոսաց յարձակումներն ու աւերը Հայաստանի վրայ, որոնք կը վրարեն իսպատ մետրապոլիտեան բազմանը Սինեցւոց սրտէն, և կոչումը՝ զըրչէն:

(Տարայարիլի)

Հ. Վ. ՀԱՅՈՒՆԻ

1. Սիստ. 181. — 2. Անդ. 194. — 3. Հաւաք. յոտի
— 4. Անդ. — 5. Անդ. Սիստ. 20. — 6. Հաւաք.
յոտի:

ՀԱՅ ԶԵՌԱԳԻՐ ՄԸ

ՀԱՅՐ ՄԱՉԵՑՈՅՑ

ՀՅՈՒՅՆԻ ԲԱԿՈՒՄԻՆ ԹԱՅԻ - 1120. - ՔՐԻՄԻՆ 1671.

Թուղրը. — ՅՕՅ ՄԵԺՈՒՐԻՆ. — 6×18×26 հրամիթ: Գրուրիս. — Երկիւն. 6×18, Տողիր. — Խրաբանչիր սիւսակն ունի 28 տող: Նիւր. — Մազաղպթ⁹, ընտիր տեսակ, հաստ և բարակ թերթիր խառն, գեղնաւուն և ողորկ: Լազիր. — Կաշեպատ ասիստակ: Պահպանակ. — Զատ լար ինաւորով պահուած: Գիր. — Բոլորզիր. զլիատառիրը երկաթազիր թահար. — Ան. գիւարկութիւն: Ներն և գիւատառերը կարմիր թանաքով գրուած: Զարդանկարներ. — 2, Բ. «ՅՈԿԱՆԻՆՈՒ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԱԳԵՍ Հայոց կթղկսի» պատկերը, պատարազիչ զգեստներով: Խանդերձեալ, զլիուն գրած՝ թագը: Յ, Ա. Խորանկար, ներդաշնակ զոյներով իրար մէջ ազուցուած զանազան ձևեր, որոնցմէ կազմուած են հայկական խաչեր: «Բարեխօսուրիամբ» բառը գրուած է լատ սիրուն թոշնագրերով: Երկար և յաջող լուսանցքազարդ մը կը գրաէ էջի ձար կողմը: Սրբոց գելքերը թուում՝ 8, Լուսանցքազարդեր՝ 142, Ճակատազարդեր՝ 34, Մազկազեր և թոշնագրեր՝ 180, Դատարի էջ. — 2, Ա. 69, Բ. «Բիուական. — ՈՒՅՆԻ - 1120 = 1671: Գիրի և Ենակիլ. — Ասուածատուր երէց: Ժեղ. — Կոտուանդինուպօլիս «ի դուռն Սուրբ Աստուածածին»: Այտցող. — «Ազուկեցի թումանչանից Հախումի որդի խոճայ բուժիարձն: Բովանդակալուրիմ. — Հայր Մաշտոց: Մամեր Յիշատակազրուրիներ. — 1, Բ. «Եւ զեղկելի գծուս ազաքիմ յիշել և զուք յիշեալ լիշիք ատաշի Գրիստոսի Աստուեց ամէն»: 146, Ա. «Զգորդ սորա զԱստուածատուր

1. Թաւրիզեցի ծերունազարդ ազգային մը — Պրե. Անդրէ Գուրգենական վերինա Աստրատականի Հայոց Առաջնորդ Գեր. աէր հներէս Արեակ. Մելիք-Թանգեանին յանձնեց «Հայր Մաշտոց» սնունդի մազաղպթայ ընտիր ձեռազիր մը, ինդրիլուց որ իւր կողմէ իրը նուէր ուղարկուի Մայր Ալու. Ա կը միանի Մասնակարանին: Հորին բարձր Սրբազնութեան բարեհամ Բոյլատուութեան, սաստիամակրութեան նեթարկեցի «Հայր Մաշտոց ան բավանդակութեանը, կազմելով այս յօդուածը «Բաղմազէս» Ալոազրի համար:

2. Մազաղպթէ Թափուած և Պուոք զրուած տեղերն են էջ 60-69, և էջ 102-104, Այս թերթերուն վրայ գրուած են լրացուցիչ նիւթերը:

երեցս յիշեցք. և Աստուած զգես յիշեց յիւր ու-
ղոմութեան: Ամէն»: 177, Բ. «Գրեցաւ թվա-
կանիս Հայոց Ուժ: Հկումքը. ամսոյ ժԵ Կա-
տարեցաւ»: Անդ. «Աղամէն զհանդիպողք այսօ
տառին. յիշեց զալսատոցու սորու, Եւ գուք
լիշեց յիշեալ, ի Տհանձն մերմէ Յիսուսի Գրիս-
տոսէ: Ամէն»: 290, Ա. «Էկան Կատարեցաւ կարգ
գիանհայաթօղի Ալոգուն: Նւթն աւուղին. ի սրտին
և սերու հաւատով կատարեայ: Եւ զիս
զբագլամենդ, սներեն զԼուսուածաւուր գծուու յի-
շշայ. միով Աստուածուորմիւ, և զու յիշեալ
լիցիս առաջի մարգասիրին Աստուույ: Ամէն:
Գլխաւոր Յիշատակարան: — 302, Ա. Բ. «Փառք
և պատին Զօրն անծնին, անեղ աները իսկակա-
նին, և միածնին նորու Բանին, աննա ծննդ-
դեանն Հայրունին Խուրը Հովույն միշն փա-
սակցին: ամէնապատ պարզաւոտին, միոյ
ընութեան ապառւածային, մի տէրութեան և
միշն էին: Գերակատար Երից անծնին. յանցեալն
յաժմոյս յապազյին և յանցսպատ յարիտենին
ամէն:

«Արդ՝ զբացաւ տառըս որ կոչի՞ Հայր Մաշտոց
ի քաղաքս կոստանդինուպոլիսի ի գուռն Սուրբ
Կոստուածածին, ի թագաւորութեան և ի մեծ
բանկալութեան հազարացւոց և ի մայէլոց. Սուլ-
թան Մահմետօմին; Եւ Քարոզի թագաւորութեան
շահ Սուլթանամին; Եւ ի Հայրապետութեան, որ
ի սուրբ Հջմիջածինն, Տէր Ցափոք Ամենայն Հայոց
կաթողիկոսի և Եւ մերից պարբերգութեան կոսո-
տանգնուազուոց Տէր Ասեխաննոս վարպանակոսի
Ծնբեցոյ: Թէկի: Խնձի: Զեռամբ փծուն և առ-
սիմաստ զբիլ Կոստուածատուր իրիցի զոր ա-
նուամբ միայն եմ, այլ զործովս' ոչ, այլ ճե-
պացեալ և օտարացեալ ի բարի զործոց: Եւ արդ՝
ունի յինանա, բովնադկ զամենայն խորհուրդ
քրիստոնէութեան, և զատօրնեութեան քրիս-
տոսի: Զեկնեցցոյ քրիստոնէութեան, և զիայարէնէք,
զմկուութիւն, և զպանկ, և զթառուսն, և զպէ-
ամենայն կարգ քրիստոնէութեան: Եւ զպանան-
յաթան, և զէ աւր այզուցն, և զինքնինուա-
սան աւուրն, և, զին աւուրն, և զտարելիին,
և զզանեերն, և զտազերն շարակարգեալ, ընդ
իրար: ԱՌք՝ որում ցանկացց եղեալ այսմ աս-
տուածագիւտ և հոգեյան զանձուցս աստուա-
ծային: Ազուլցի թաւմանշանէնց Հալուումի որ-
դի խոճայ բունքիթի, որ բասացա զայ ի հա-
լաւ լուչցից, և յարդար վաստակոց Նա ի յշա-
տակ հոգոյ իրոյ և ծծոնացն հօրն Հալումին,
և իր մարդի Գուլիստանին և Մարփամին: Եւ
երաւան Անեսմին: և հռովանի սոսին Հո-

ոռփսիմային, և Մելքոնի որդոյ Աղային: Եւս
հանգուցեալ Եղարշն, Կիրակոսին, Աստուածա-
պովին, Սարգսոսին, Նիկոլոսովին, և որդոց նոցա
Փիլիպապոսին, Ասճակին և Սահմանոսին, և
քրեացն Աննային և Գրիգորին, և Կորակցին
Պէտրոսին և ամենային արեան առու մերձաւ-
րացն, ի գիւղաբաղանք Ազուլիս, ի գուռն Սուրբ
Ցոհաննէս Մըրբացչին:

«Արդ երեսի ի գետին զնելով աղաքամ հանու-
դիպողացդ այսմ ծաղկաւու բուրաստահի, և
հողիազարդ մատևնի. յիշել էր սրաի և սերտ
հաւատով. զիումանահնոց խճայ բուրիաթն,
և զկողակիցն զիէկում, և զծնողու զգինայ
աշխառմ, և զմայրան զգիութաստանն, և զՄա-
րիամն, և զմայրան զՄէջութամ, և զՄէլուստի
կոռակիցն զՀովփսիմայն, և զՄէլուստի սրգին
Ալայ, և զհանգոցեալ եղարքի զկիրակոն,
զԱստուածապավին, զզԱստիմի, զիէկողոսն և
զորդիք սոցին զգիլիպասն, և զՄահակն, և
զըլտեփանոսն և զքթերքն զԱննաս, և զգի-
րումն, և զամնայն արեան մէրձերսն, ի սէր
Քրիստոսի ի ժամ աղօթիցն, զի թէրեւու զմա-
յեալ և զգնացեալն յանցանոն որ ընդ մեզ
ջրինչսցի ձերոյին սուրու մատանածնի և ողոր-
մութեան զօցիկն անձերինցի ի շրատալի յու-
կիրու մեր, և ի բուռացանել յօդն անձերի վե-
րանակ ընդ Քրիստոսի: Զի և ինքն Քրիստոս
զյիշողք և զյիշեալցս առ հասարակ արժանի
արասցէ իրանաւու ձայնին ի փառս ամենազար-
անեւան իւրոյ:

«Ընդ Խմբն և զիս զահարժան զգեղող զԱՄ-
տուածատուք իրեց և զծխօզն իմ, և զուսու-
ցողն մի յիշել և մի Աստուած ողորմի ար-
ժան ասնել Խմբրդմէ: Եւ որդ յիշեն յիշեալ լիցին,
առաջի արդար զատաւորին Քրիստոսի Աստու-
ծոյ մերոյ: Եւ ննա փառք ընդ հօր իրաւմ և
սուրբ Հոգուն յալիտանս ամէն:

«Եւ արդ՝ մի որ իշխանց հանել զգիրքս զայս
ի դրանէ ստորպ...»։ (Մէկ թէրթ ինկած ըլլա-
լուն համար զլխաւոր յիշատակարանի վիրջին
մասը թէրթ կը մնայ)։

Հայր Սաշտոցի բռվանդակութեան մասին
զապահար մը կազմելու համար կը ներկայացր-
նեմ «Պահի գրոց», որ ինչ էաւ ի տռիմ յար».

Հիմնարկեք Եկեղեցոյ Ա: — Նաւակատիաց
Եկեղեցոյ Բ: — Նոր գուռն աւրհնել Եկեղեցոյ
Գ: — Աւազան աւրհնել Դ: — Պղծեալ տաճա-
րի Ե: — Հանգերձեղէն աւրհնել Զ: — Սկի և
մաղրպման աւրհնել Է: — Պիշտ կերպարի Կե-
րպար Ը: — Խաչ յուախ առնել Թ: — Տընտես

